

Anulu III.

N^{ro} 20.

Fóia basericésca.

Organu

pentru cultura religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

25 Octobre 1885.

Cuprinsulu:

Catra Nascatóri'a de Domnedieu! — Studiele clasice si a scientieloru naturali
in scolele nostre medii. — Vestmintele sacre archieresci. — Escitarea gustului
de cetitu in clerulu nostru. — Voltaire si epigonii lui in Europ'a. — Congrese
basericesci.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu **3 fl. v. a.**

Blasiu, 1885.

Tipograff'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

CATRA

Nascatóri'a de Domnedieu!

Se trecu cá unu pribégu in acést'a lume mare,
Crucisiu si curmedisiu se totu umblu incontinuu . . .

Afiarea-si pe ori unde la sacrele altare:
La mii si milioane de ómeni, cari dragu vinu

Se cânte cu iubire,
S'adóre cu uimire

A ta sânta icóna, ce-i plina de marire.
La tine Maica draga se 'naltia a loru doru;
Fíi scumpa salutata de-asia placutu poporu!

Se am lir'a divina, si-apoi cá Orpheu cândva
Pe cordile-i sonore se sciu dice 'ncântatu:
Cu ea for' pregetare-asi trece in lumea acést'a
Se 'ntonu a tale glorii dulce si esaltatu . . .

Er codrii 'n departare
La tainic'a-mi cântare

Respundemi-ar ferice si cu o farmecare . . .
Alu teu cultu dí si nópte Pa-si laí cu doru.
Alu ânimiorei mele tu plapându odoru!

Câci tte mândrulu sóre pe bolt'a azurúa
Cu razele-i zimbinde 'ti aduce adorári,
Si stelele, ce vórsa vâpaie argintfe,
Pre tine te naréza si-ti spunu la salutari;

Si ceriurile 'nalte
Vestescu a tale fapte,

Ce-su pline de-a iubirii simtári dulci, infocate . . .
Eu vai, hranescu dorerca misielitatii mele,
Simtiendu la inchinareti a mea slaba potere.

Cum nu-su cá paseric'a, ce'n selbele betráne
Cu frémetulu de frundie îngâna doin'a sa?
Din alu mieu sinu, ce plinu e de emotiuni divine
Se lasu sborându amabilu la ceriu cântarea mea.

Si-alu ei echosu se sune
In vâi si prin catune,

Prin munti si prin poiene, de dulcele teu nume.
Se sbore de pe tine melodi'a divina,
Tu farmecu de magia si suava regina!

Séu cum nu-su uraganulu, ce pe alui aripe
 Cu ingrozire porta urgie si fiuru,
 Ce p'a muntelui umeru bradii'n doua rupe,
 Si prin adénei prepastii mugesce cobitoriu! !

Se publicu cu terore,
 Ce nu potu cu amore

Gravá'n acele ánimi, car' nu ti-dau onore!
 Se nu ffa neci unulu pe acestu vilu paméntu,
 Care se nu se'nchine la numele-ti celu sântu!

De doru-ti o Marie, si-a mea ánimiora
 Se vestediesce, arde cumplitu si infocatu.
 In lacremi de iubire cându rugatiunea-mi sbóra,
 De tristele-i suspine si pieptumi struncinatu.

Ah, doru plinu de dorere,
 Ah, doru plinu de placere,

Ce faci atátu de triste a fi dilele mele:
 De ce nu potu cu tine'n momentu se me sfrsescu?
 Ca'n ceriu se sboru Feciora si'n veci se te iubescu!

Adalbertu Pitucu.

Studiele clasice si a scientieloru naturali in scolele nostre medfi.

In dilele trecute unu naturalistu óre-care debachà in un'a din foile nostre de totu tare in contr'a propunerii classicitateri antice latine si grecesci in scolele medfi, sf dede espressione opiniunii sale cutezatorice, cà ar fi mai bine, deca s'ar inlocuá eschisivu numai cu scientiele naturali, din cari tinerimea ar trage mai multu folosu, cá din tota anticitatea classica latina si greca. Nu ne amu uimitu de totu tare de una opiniune atátu de estravaganta. Nu ne amu uimitu, pentru-cà chiaru si in parlamentulu nostru amu auditu una atare opiniune, cându in 1883 cu ocaziunea desbaterei proiectului pentru reform'a scoleloru medfi unu deputatu din stanga extrema se exprimà, cà tinerimea din descompunerea unui firu de buruiena are mai multu folosu, cá din tote odele lui Anacreonu. Ma chiaru si prin intelliginti'a nostra clericale si laicale intalnesce omulu mai desu decum ar asceptá idei si opiniuni de genulu acest'a. Din care cauza, fiendu-cà cestiunca acést'a este una cestiune, care tare multu se agitéza astádi, de alta parte este de mare interesu si pentru educatiunea tinerimeii nostre, de ace'a credemu a nu fi nemodesti, deca o vomu atinge si noi pre scurtu, cum ierta spatiulu celu angustu mesuratu alu foiei nostre. Se intielege de sine, cà noi vomu tractá cestiunea in lini'a principala din punctu de vedere religioso-moralu, cá unulu care ne intereséza mai multu cá tóte celelalte.

Inainte de tote trebue se fimu in claru cu ide'a si obiectulu clasicitateri si a scientieloru naturali, cá apoi se potemu fi in claru si cu folosulu loru pentru educatiunea si cultur'a mai antaiu religioso-morala a omului.

Spre scopulu acest'a se incepemu mai antaiu cu scientiele naturali.

Ide'a si scopulu scientieloru acestor'a stà in desvelirea cea minunata si admirabila a poteriloru si legiloru nuturei, cari prin activitatea loru cea inalterabila producu fenomenele cele atatu de varii in intregu universulu. Apoi cine nu vede, cà ce lucru instructivu, placutu si elevatoriu de inima este a cunosce poterile si legile, dupa cari miliardele de corpuri ceresci si- percurgu cu atât'a regularitate inalterabila orbitele loru cele pentru noi immense; a cunosce poterile si legile, ce schimba pre pamentu cu atât'a constantia anu-tempurile si porta norii pre de asupr'a nostra; a cunosce legile si poterile, dupa cari graantiulu de sementia aruncatu in sinulu pamentului si- culege din giurulu seu atomii, si pre aceia cá celu mai perfectu architectu i scie asiediã atatu de bine langa olalta, câtu produce spiculu si la tempulu seu fructele spicului copte si desvoltate cá si sementi'a, din care au esitu; a cunosce desvoltarea cea minunata a corpului omenescu din unu embrionu mai numai microscopicu pana la perfectiunea ace'a minunata, la care ajunge pre tempulu nascerei; a cunosce poterile si legile procesului aceluia admirabilu fisiologicu, care din nutrimente atatu de diverse produce sangele in corpulu omenescu si prin elu nutresce si innoesce in continuu tote organele lui; si in urma a cunosce poterile si legile acele, cari sustienu una varietate atatu de mare si de imposanta in imperati'a plantelor, animaleloru si mineraleloru pamentului, câtu incontinuu se afla totu genuri si specii noue si pana atunci necunoscute, fora cá se se pota ajunge la capetu verodata. Este unu ce forte frumosu a cunosce poterile si legile naturei, cari producu tote lucrurile aceste. Ma este si unu ce edificatoriu pentru unu sufletu, ce tinde catrà Domnedieu; unu ce edificatoriu, pentru-cà din tote lucrurile aceste, folosulu celu mai mare si mai nepretiuitu, ce-lu pote trage, este, cà invetia totu din ce in ce a cunosce totu mai bine atotupotinti'a si intieptiunea cea nemarginita alui Domnedieu, care a sciutu creã una natura de-una-data atatu de complicata si atatu de simpla in poterile si in legile ei; una natura, in care in varietatea cea mai mare se afla armoni'a cea mai frumoasa, in diversitatea cea mai estrema se afla unitatea cea mai atragutoria si in desacordulu celu mai mare la aparintia afla omulu contentulu celu mai admirabilu, cari in urma tote ne ducu la marimea si la frumseti'a cea preste fire alui Domnedieu.

Astufeliu folosulu scientieloru naturali pentru educatiunea si cultur'a religiosu-morala a omului este forte insemnatu. Din care cauza nunumai in tempulu presente aflamu destuli barbati religiosi ocupandu-se cu multa placere, zelu si succesu cu scientiele naturali, precum astronomulu Secchi, naturalistulu anglesu Wallace si altii, ci si in tempulu trecut, si chiaru si in evulu medfu, cându scientiele naturali nice pre departe nu se cultiváu cu atât'a ardore si cu atari rezultate, cá astãdi. Si nice nu e mirare. Santulu Apostolu Paulu dïce, cà *cele nevedinte ale lui Domnedieu dela crearea lunei din fapturi fiindu cunoscute, lamuritu se vedu, si etern'a lui majestate si Domnedieirea*, va se dïca

Domnedieu celu nevediatu se pote usioru cunosce din contemplantarea lucrurilor celoru vediute, si din marimea acestor'a se pote cunosce maiestatea Aceluia. Deca acum si numai simplu contemplantu omulu natur'a vediuta, inca se pote inaltia pana la ide'a maiestatei lui Domnedieu, atunci cu câtu mai vertosu se va intemplá acést'a, deca omulu nu se vá multiumi numai cu un'a contemplare comuna a naturei, ci se va redicá la una contemplare scientifica a ei castigata prin studiulu naturei. Cu câtu va aparé majestatea lui Domnedieu mai impunetoria in urm'a unei contemplari scientifiche, decátu in urm'a unei contemplari comune!

Inse ori si câtu de minunatu se ffa prospectulu, ce ni-lu desvelesce noue inaintea ochiloru scienti'a si studiulu naturei, totusi remane multu indareptulu prospectulu, ce ni-lu desvelesce noue studiulu classicitaiei. Cã in urma ori si cum se ffa prospectulu acest'a, elu nu ne pune inaintea ochiloru, decátu unu ce mortu, unu ce fora vietia, natur'a care si urméza cursulu seu fora libertate cu una necesitate irresistibila. Ea ni pune inaintea ochiloru una materie grandiosa patrunsa si penetrata de legi pentru noi inalterabili; misicările, afundimile, aspiratiunile si cu unu cuventu marimea si frumseti'a sufletulu omenescu, creatur'a cea mai minunata alui Domnedieu inse nu o atinge de locu, cu tote câ, deca in natura, in poterile si in legile ei potemu vedé majestatea lui Domnedieu, atunci cu câtu mai bine o potemu vedé in sufletulu omenescu. Tote aceste inse scientiele naturali ori si câtu de desvoltate nu ni le areta. Ele se ocupa, ce e dreptu cu totu ce e in lume, numai cu regele lumei, cu sufletulu nu se ocupa. Ele studiéza si descompunu firulu de iérba pana in amenuntele lui cele mai micutie, sufletulu omenescu inse in marimea si in decadinti'a lui lu ignoréza cu totul. Si chiaru impregiurarea acést'a este defectulu celu mai mare alu scientieloru naturali, deca se pote si este iertatu a numi defectu una impregiurare basata in natur'a lucrulu.

Din defectulu acest'a teoreticu alu loru urméza inse si defecte practice. Ocupandu-se ele in continuu si eschisivu numai cu materi'a morta, lipsita totalu de spiritu si de libertate si condusa numai de legi neschimbate, nu odata se intempla, de barbatii prea cufundati in ele ajungu la ide'a ace'a gresita, cum-cã in lume nice nu esista nice spiritu, nice libertate, ci numai materia ace'a, care e obiectulu ocupatiuniloru si scrutariloru proprii de tote dfilele. E unu lucru tare naturalu acest'a. Celu ce in continuu se ocupa numai cu materia si cu legile ei, nu e mirare, câ câte odata se nasce in elu convictiunea, câ afora de materia numai esiste nemicu in lume. Se pote vedé acést'a de acoló, câ mai cu sama in tempulu presente materialistii si ateistii cei mai mari suntu aceia, cari se ocupa *ex professo* numai cu scientiele naturali. Ma astâdi suntu chiaru rari personele, cari se ocupa numai cu scientiele naturali, si totusi nu au abdisu cu totul de ori si ce idealismu.

Deca acumu si barbati maturi si câte odata chiaru si incaruntiti ocupandu-se eschisivu numai cu scientiele naturali suntu in periculu asia de mare

de a pierde totu idealismulu si a cadé in materialismulu brutu, atunci cu câtu este mai mare pericolulu acest'a pentru tinerimea, ce se afla inca numai in stadiulu educatiunei. Din care cauza chiaru in interesulu educatiunei se poftesce, si inca cu mare si multa imperiositate, cá in scolele medii scientiele naturali se afle unu contrapondu ore-care meritu a sustiené in tinerime unu idealismu curatu si a o padi de scopulii materialismului, cari in scientiele naturali singure i intimpina la totu pasulu. Si contrapondule acest'a in ordinea naturala nu pote fi altulu, decâtu classicitatea antica latina si elina.

Classicitatea antica este ace'a, care suplinesce defectulu scientieloru naturali, cá a unor'a ce au inaintea ochiloru numai materia. Ea este ace'a, care ni pune inaintea ochiloru nunumai natur'a menita a fi domnita si invinsa de omu, ci ni pune inaintea ochiloru pre insusi omulu, domnulu si invingutoriulu naturei. Ea este ace'a, care ni pune inaintea ochiloru poterile, misicarile, agitatiunile, aspiratiunile, virtutile si vitiile omului, cá omulu, deca cunosce natur'a ce-lu incungiuira, atunci se se cunosca si pre sine insusi in partile sale cele bune si in cele rele, cá pre cele de antaiu se le imiteze, si pre celelalte se le incungiuire; ea este ace'a, care descompune sufletulu omului si poterile lui, cum descompune botanistulu plant'a in atelierulu, chemiculu mineralulu in laboratoriu si astronomulu prafulu de stele in observatoriuulu seu. Căce ce virtute naturala a omului este, care se nu o afle omulu in classicitatea antica latina si elina? ce poteri sufletesci, pre cari se nu le gasésca omulu in ea? ce vitiuri, cari se nu se afle descrise si tractate in ea in modu instructivu? ce nobilitate naturala omenesca, care se nu o intimpine omulu in unulu seau altulu din spiritele cele mari ale classicitatei? Au din scientiele naturali va invetiá omulu a-si pretiuí religiunea si credinti'a sa, cá din una tragedía alui Aeschilu; seau va invetiá din ele atât'a nobilitate de inima cá din eroii lui Homeru, seau patriotismu mai mare cá din Titu Liviu, seau iubire adeverata si intielépta de libertate cá din Tacitu, seau umanitate cá din ambii acestia, seau virtutile dreptatei si ale tariei de inima cá din Cicero, seau va invetiá dora din ele a detestá si a urí intrig'a si vafriti'a cá din Catilin'a lui Salustiu? Ce folosu moralu si idealu va avé omulu, de va cunosce si poterile cele mai ascunse si mai grandiose ale naturei, deca nu va cunosce virtutea, sentiementele cele bune si nobilitatea? Omulu nu are se traiésca numai in legatura si contactu cu natur'a, ci are se traiésca mai multu in legatura si in contactu cu alti omeni in societate. Deca pentru legatur'a si contactulu lui cu natur'a are lipsa de scientiele naturali, atunci pentru legatur'a si contactulu lui cu alti omeni in societate, are lipsa de studiulu classicitatei, care se dé moravuriloru sale dulcéti'a si suavitatea ace'a, ce-lu face omu intre omeni. Scientiele naturali au se face din elu domnu preste natura, classicitatea inse are se face din elu frate si sociu demnu alu semeniloru sei. Cele de antaiu lu invetia a domni natur'a, cea de a dou'a inse a se domni pre sine insusi, lucrulu celu mai greu si mai de lipsa pentru omu in vietí'a lui sociala.

Cele de antaiu i punu inaintea ochiloru marimea materiei, cea de a dou'a inse marimea ideei, pre langa care ori si ce marime materiala dispare.

A fostu studiulu clasicitatei, cá midilocu de educatiune, totu de-a-una de lipsa, ma unii dintre Santii Parinti, precum santulu Basiliu Marele l'au si recomandat cu tota caldur'a, si a scrisu si unu opu pentru recomandarea ei. Nice odata inse nu a fostu asia de lipsa cá in tempulu nostru de astãdi, cându si fora de ace'a dispare idealismulu totu din ce in ce mai tare de prin mai tote clasele societatei. Disparendu inse idealismulu dispare pre incetulu si religiunea si credinti'a, cari in unu pamentu lipsitu de idealismu nu potu nice odata prinde radecini. Cãce idealismulu a fostu totu de-a-una elementulu acel'a, care a facutu inim'a omenesca aplicata spre primirea credintiei Si idealismulu si entusiasmulu pentru virtute si pentru ce e bunu si frumosu, nemica in ordinea naturale nu i e mai favorabilu, cá clasicitate. Pentru ace'a chiaru si Santi'a Sa Pap'a Piu IX cu ocasiunea unei certe nascute in Franci'a pentru propunerea classiciloru antici in scolele medfi, s'a dechiaratu in favorulu acestor'a.

Vestmintele sacre archieresci.

(Continuare din Nr. 19).

6. *Crucea pectorala* o porta Archiereulu in grumadiu atãtu la cultulu divinu cãtu si afora de acel'a.

Insemnatatea ei se cunosece din cuvintele, cari se dflu, candu la imbracarea Archiereului in ornate sacre i-se pune in grumadiu. Anume: „*Dãsu-a Domnulu invetiaceiloru sei: celu ce voiesce se vina dupa mine, se se lapede de sine, si se-si iãe crucea sa, si se vina dupa mine*“ ¹⁾.

Dreptu ace'a crucea pectorala este symbolulu abnegarei, aducandu aminte Archiereului, cá densulu cá unu „*bunu vitezu alu lui Christosu*“ (II. Tim. 2, 2) in totu momentulu vietiei sale are se-lu porte pre Christosu in anim'a sa, se nu se rusfne die de Christosu si de Eyangeli'a Lui, ei un'a se scia, adecã pre Christosu celu restignitu si iniatu din morti, cá se lupte lupta buna a credintiei (I. Tim. 6, 18) se rabde tote pentru cei alesi, cá asia dobandindu si aceia mantuire intru Christosu Isusu, cu Acest'a impreuna se imperatiesca cu marire eterna (II. Tim. 2, 10—12).

Precum se cunosece din ronduel'a chipului celui mare (calugarescu), crucea se dà si monachiloru, si asia se pote deduce, cumcã portarea crucei pectorale de catra Archierei e o remasftia a statului monachalu, din care statu in vechime, aceia s'au inaltiatu la demnitatea episcopesca.

Altu-cum dupa cum observa *Durandus* ²⁾, crucea pectorala la inceputu a fostu propria Pontificelului romanu si dintre Episcopi o-a portatu carii au voitu.

¹⁾ Marcu VIII, 34.

²⁾ vedi la Lucii Ferarii »Promta bibliot. lit. C. Cuventulu Crux. 54«.

7. *Anim'a* (εὐκολπιον, εὐ-κολπιον = dependentă de pre catena). În vechime a fostu asemene unei capsule, intru carea se conservă vre-o particica din lemnulu crucei Domnului, seau din móscele santiloru martyri. Adf acea capsula are form'a animei si e pregatita din metalu nobilu pre una parte cu icon'a anuciarei, éra de alt'a cu a botezului Domnului.

Insemnatarea „Animei“ e că Archiereulu cu anima curata si cu spiritu dreptu are se servésca Domnului, pentru-că numai deca „*vá avé tain'a credintiei intru cunoscintia curata*“ (I. Tim. 3, 9) „*vá potè asceptá fericit'a sperare, si aretarea marirei marelui Dommedieu, si Mantuitoriului nostru Isusu Christosu*“ (Tit. 2, 13). Acést'a se cunosce si din rogatiunea dela imbracare „*Anima curata zidesce intru mine Dommedieule, si Spiritu dreptu innoiesce intru cele din launtru ale mele*“.

Ornatele pâna aci enumerate suntu ornatele sacre proprie liturgice archieresci. Suntu inse afora de aceste si alte ornate, cari Archiereulu cá unele acomodate statului seu inaltu le mai intrebuintiéza cu ocasiunea unoru functiuni sacre secundarie, ori la unele solemnități publice basericesci.

Atari ornate suntu aceste urmatorie:

8. *Manthi'a* (Manteaua, mandya, cappa, pluviale, pallium) e unu vestmântu latu si dinapoi undulante asemene togei imperatesci ori a philosophiloru pagâni, care adeca dela umere depinde pâna la pamântu, acopere corpulu intregu, si inainte e deschisu încátu numai la grumadiu se léga. Acést'a e unu vestmântu propriu monachalu.

Mantéu'a atátu pre ambe partile peptului câtu si diosu la petiore e infrumsetiata cu icon'a Evangelistiloru, éra in directiunea maniloru si in partea dinapoi pre spate asemenea fluvielorulu din susu in diosu se intendu nescari decoratiuni înguste.

Mantéu'a este symbolulu demnitătei si potestătei archieresci, încátu e pastoriu si invetiatoriu; dar' acelu vestmântu deodata întipuesce umilinti'a, modesti'a si devotiunea, care cá nescă vertuti angeresci au se caracterizeze viéti'a si pastorirea archierésca.

Insemnatarea acést'a se deduce din acea datina vechia, candu la inceputulu crestinetătei, despre aceia, cari parasindu pagânitatea au trecutu la legea cea crestinésca s'au dísu, că „*s'au imbracatu in palliu*“ adeca s'au demisu si umilitu ¹⁾. De aci e si dís'a pagâniloru intrebuintiata spre rusinarea Crestiniloru „*a toga ad pallium*“ „*dela toga la Palliu*“. S. Germanu Patriarch'a Constantinopolei vorbindu de palliulu monachalu, despre insemnatarea acestuia dîce in „*mystagogia*“ *Manteau'a seau Palliulu, care prin simplicitatea s'a totu corpulu acopere, întipuesce virtutea prompta si detersa a imitarii angeresci, pentru carea se si numesce vestmântu angerescu*“. Éra Symeonu Thessalonicensu dà acestui vestmântu inea si alta insemnatare, candu asiá dîce: „*E unu vestmântu*

¹⁾ Tertul. lib. de pallio c. 5.

perfectu, constrengându tote celelalte, pentru ace'a intipuesce si descopera virtutea cea a totu puternica alui Domnedieu, cu carea sustiene intregu universulu; deodata inse insêmna, lips'a, devotiunea si umilinti'a vietiei monastice.

Palliulu la poporele pagâne a fostu ornamentulu specialu alu Philosophiloru si unu insemnu alu philosophiei, precum dice si Tertulianu că *bucurate si te desfetelza palie, de mai buna philosophia te-ai facutu demnu, de candu ai inceputu a fire imbracatu de crestinu.*

Asia dara la inceputu manteau'a — palliulu — a fostu unu vestmântu comunu alu crestiniloru. Mai tardfu inse acel'a l'au insusitu monachii, că unii, cari „s'au imbracatu in hain'a cea frumosa a crestiniloru si in palliulu depunerei eroriloru“ prin ace'a, adeca că abnegandu-se pre sine si abdicundu de lume, de tient'a vietiei isi puneau a se innaltia la culmea domnedieescei philosophie. Si asiá in decursulu tempuriloru folosirea palliului a trecut la monachi, formandu vestmântulu loru propriu, încâtu dela acestu vestmântu de multe ori si-au primitu si numirea că „*turbae pallidae*“, „*agmina palliata*“.

Si de ora-ce Archiereii de comunu s'au alesu din ordulu calugarescu, seau pentru-câ aveáu se duca o vietia asemenea celei monachale, pentru ace'a si densii au retienutu acestu vestmântu.

(Va urmá).

Escitarea gustului de cetitu in clerulu nostru.

De câte ori ni s'a datu ocaziune, totu de-a-una amu amintitu, câtu de necessaria este clerului nostru in tempulu de astâdi inaintarea in scientie, mai antaiu in cele sacre, si dupa ace'a, pre câtu este posibilu, si in cele profane. In cele sacre, pentru-câ se pota stá facia cu acei nenumarati, cari pre facia si pre dosu in nenumarate forme si moduri ataca sant'a nostra baserica, că astu feliu se se implinesca la clerulu nostru cuvintele acele sacre ale Santului Apostolu Petru: „*si pre Domnulu se-lu santiti intru inimile vostre, fiendu gata totu de-a-una cu respunsu tuturoru, celoru ce ve intreba pre voi cuventu despre caus'a sperantiei vostre*“. I. Petru III. 15. In cele profane, pentrucâ se pota impune tuturoru si se pota arată falsitatea asertiunei aceleia, ce atâtu de desu se redica astâdi in contr'a clerului, cumcâ elu ar fi inamiculu progresului.

Nu scimu încâtu cuvintele nostre voru fi strabatutu inimile, la cari au fostu adresate. Ce'a ce scimu este, că inca si astâdi multi preoti din clerulu nostru suferu de una indolintia cu totul neescusabila in respectulu acest'a, si că indolinti'a acést'a impiedeca forte multu progresulu nostru culturalu si basericescu si nationalu. Si cu tanguirea acést'a nu stamu numai noi singuri. Prin colonele foiloru nostre si prin conversatiunile private o aude omulu forte desu. Éra escus'a, cumcâ caus'a indolintiei acesteia ar' fi miseri'a si grigile vietiei, cari absorbu prea tare poterile unei parti insemnate din cleru, in tempulu de astâdi, cându vedemu pre la alte popora unu gustu desvolatu de cetire chiaru si pre la clasele lucratoriloru, nu mai pote se mai aiba nice una valoare. Este

misera, ce e dreptu, una parte in clerulu nostru. Miseria acést'a o escusa pentru-cà nu spendéza decâtu pucinu, conformu poteriloru, pentru producte literarie. Nu o escusa inse nice decum, pentrucà nu se folosesc nice de midilocene de inaintare in scientie, cari i stáu la dispusetiune. Prin câte tracturi protopopesci cu protopopi zelosi in frunte nu suntu bibliotece tractuali, in cari este representata binisioru literatur'a nostra mai cu sema cea basericsca. Si opurile aceste le potu capetá spre cetire fora de spese. Si totusi nu se folosescu de locu de midiloculu acest'a. Dora nu li remane de locu tempu? Acést'a nu e de credintu. Numai serile cele lungi de tomna si de ierna intrebuintiate numai a treia parte spre ceva lectura instructiva, inca câtu folosu li ar' aduce! Lucratori de fabrica de prin tierile culte muncescu câte 14 ore pre di lucruri tare grele si consumatorie de trupu, sanetate si vietia, si totusi si sciu impartí asia bine tempulu, câtu totu de-a-una li remane ceva tempu si spre cetire, precum dovedesce impregiurarea, cà literatur'a mai cu sema periodica menita pentru clasea lucratoriloru face progrese de uimitu. Suntu in Franci'a, Angli'a si Germani'a foi de di politice si literarie menite si acomodate pentru clasea lucratoriloru, cari numera sute de mfi de prenumeranti mai eschisivu numai printre lucratori. Si ore preotii nostri, cari suferu de indolinti'a acést'a se sté indaraptulu acestor'a? Si starea cea mai precaria, ce o intempina omulu pre ici colo pre la câte unulu din preotii nostrii, nu se pote nice pre departe asemená cu ace'a a lucratoriloru din tierile memorate. Ce se dicemu apoi despre aceia, cari nice cu miseri'a nu se potu escusá, de ore-ce din voi'a lui Domnedieu au totu ce li e de lipsa?

Unde se fia dara caus'a indolintiei acestei'a? De securu nicairi aire, decâtu singuru numai in lips'a totala a gustului de cetire. Cetirea inca este una lucrare ore careva, ce poftesce dupa impregiurari mai multa seau mai pucina incordare. Si apoi este lucru cunoscutu, cà omulu nu se supune bucurosu la nice un'a lucrare, ce poftesce incordarea poteriloru, deca din lucrarea acést'a nu astépta ceva bunu materialu, seau deca insasi lucrarea nu este impreunata cu una desfetare ore care sufletesca. Candu este acumu verb'a de cetire pentru cultivarea propria, atunci nu pote omulu mai nice odata contá la ace'a, cà din cetirea si cultivarea acést'a propria va avé unu bunu ore care materialu, fiendu-cà in lume se intempla in cele mai multe casuri chiaru contrariulu, cà celu ce a cetitu, s'a cultivatu si instruitu mai multu, acel'a e mai seracu. Astufeliu speranti'a in castigarea dé bunuri materiali nu pote nice odata se produca, desvolte si cultive unu gustu sanetosu de cetire. Remane asia dara numai desfetarea sufletesca impreunata cu cetirea, care ar' poté induplecá pre omu la lucrulu acest'a. Desfetarea inse nu se nasce nice odata ea de sine. Ci spre ace'a se poftesce, cà omulu se o fia gustatu mai antáiu si se o fia semtítu, pentru-cà in adeveru se amble a si o mai procurá. *Ignoti nulla cupido*, díce latinulu. Desfetarea acést'a inse nu o pote procurá ori si ce lectura, ci numai una lectura alésa, bine intogmita

si instructiva, carea in adeveru este in stare si a instrua sufletulu si a-lu desfetá totu deodata. Numai deca prin una atare lectura se face incercare de a escitá in una persona gustulu de cetire, se pote ajunge la scopu. Din contra deca se face incercarea acést'a prin una lectura lipsita de calitatile aceste, atunci nunumai cá nu se ajunge scopulu, ci chiaru din contra in omu se nasce unu disgustu, ce la omeni mediocrii se cunosce preste tota viét'a. Avemu esemple despre acést'a destule inaintea ochiloru. Câti omeni nu au capetatu una ura nespusa catra unu studiu ore care singuru numai din caus'a, cá person'a, ce li a propusu studiulu respectivu, seau nu a sciutu seau nu a fostu in stare a face studiulu placutu, asiá, cátu in locu de placere pentru discipuli a fostu una sarcina, ce cautáu se o depuna diosu cátu mai curundu. Din contra altii au capetatu gustu si voia spre unu studiu ore care singuru numai din motivulu, cá studiulu, ce pote dela natura este uscatu, li s'a propusu in unu modu atátu de viu si de placutu, cátu s'au indulcitu de elu.

Astufeliu se nasce acum intrebarea, pre ce cale s'ar' poté escitá gustulu de cetire si in aceia din preotii nostrii, cari pana acum au suferitu de una indolintia ore careva condannabila in respectulu acest'a. Numai cuventulu si indemnarea prin organele nostre publice, precum si mandatele ordinariateloru vedemu cá au folositu pâna acum seau nemicu seau numai forte pucinu; Si in modu tare firescu. Desfetarea nu se pote demandá celui ce nu o scie pretiui. Trebuie dara se se intrebuintieze unu altu midilocu mai eficace.

De unu tempu incoce se vorbesce tare multu de conferintie preotiesci tienute cu scopulu, cá preotimea in ele se aiba unu midilocu ore-care de a inaintá si a se perfectoná in scientie, si pre langa ace'a si unu midilocu de a-si schimbá ideile, si pre calea acést'a a-si largí esperint'a de lipsa la guvernarea sufleteloru. Tote scopurile aceste suntu bune, si se vede cá prin unele locuri se si ajungu, de orece conferintiele se tienu in totu anulu regulatu prin locurile aceste. Conferintiele aceste inse nu aru pierdé nemicu din valoarea si insemnatatea loru, deca pre langa scopurile amintite s'ar mai adauge si scopulu, cá prin ele se se escite gustulu de cetire in preotii aceia, caror'a li lipsesce cu totul. Ma scopurile memorate nu aru pierde nemic'a si deca scopulu propusu de noi s'ar considerá de celu principalu, fienducá deca acest'a s'ar ajunge, atunci eo ipso s'ar' ajunge si celalalte, deorece escitanduse gustulu de cetire si in preotii cei indolenti, prin acést'a li s'ar' subministrá midiloculu celu mai buñu de a inaintá in cultura si scientie. Conferintie de aceste preotiesci se tienu si prin tierile civilisate. Si adeveratu cá acoló scopulu loru principalu nu este escitarea gustului de cetire. Acést'a inse nu se intempla pentru ace'a, cá dora pre acoló nu s'ar pune pondulu cuvenitu pre gustulu acest'a, căce chiaru din contra sciu se-lu pretiuesca inea mai multu cá noi. Ci acést'a se intempla, pentrucá pre acoló gustulu de cetire este atátu de desvoltatu, cátu nu mai are lipsa de nice un'a escitare. Si deca se intempla, cá si pre acoló se fia câte unu preotu, care se sufere de una atare indolintia, cá forte multi de

ai noștrii, atunci acele sunt casuri atât de rare, cât publicul clerical nu le ține demne să se ocupe cu ele.

Se naște înse întrebarea, cumă cum se poate ajunge scopul acestor prin conferințele preotiești? Au nu s'au ținut mai prin toate conferințele aceste totu de-a-una regulat disertațiuni, ce tractă diverse materii din științele sacre, și totuși cei indolenți nu s'au putut trezi din letargia, ci au rămas totu așa, că și mai înainte? Recunoștem bucuria adevărului obiecțiunii acesteia. Cău, înse că conferințele aceste în privința escitării gustului de cetire nu pot să arete nice un fruct, este de să caută în împriurarea, că ele nu au fost îndreptate anume, că se să producă și efectul acestor. Că cum s'au ținut disertațiunile aceste? Prin cele mai multe locuri le au ținut preoții preț, care cum a putut și cum a fost în stare. Din care cauza nu puțin au fost aceia, cari le au considerat de un sarcină, de care au căutat să scape cât se va pot mai iute și mai usor. De aci au urmat, că și cei ce trebuiau să asculte, încă au rămas reci și nemiscăți, fiindcă în cele mai multe casuri valoarea internă a disertațiilor eră tare problematică. Cu totul altminteru ar stă lucrul, cându în conferințele aceste se au în locul disertațiilor se au preț lângă ele s'ar ceti bucăți de cele mai alese și mai clasice din literatură noastră bisericească se au din cea străină antică se au modernă, înse în versiune corectă română, și încă bucăți, cari sub ori și ce respectu sunt în stare să escită interesul în ori și cine pentru frumusețea și sublimitatea ideilor și formei. Preț calea acestor chiaru și cei mai indolenți încă s'ar trezi din letargia, de care sunt cuprinși, și ar începe să ști preț valoarea produselor literare și să semț în sufletele lor desfătare, ce este în stare să procure ună lectură plăcută. Ună bucată clasică bine cetită se au bine ascultată, escită mai multu gustu de cetire în ori și cine decâtu ori și câte disertațiuni de valoare internă problematică. Și preț lângă acele atari cetiri sunt și instructive pentru spirit, și edificatorie pentru inimă, se au cu unu cuvântu promovatorie de cultură religioasă sub ori și ce respectu.

Firear încă și alte mijloace spre escitărea gustului acestuia, pre cari înse le lasăm pentru alte ocaziuni.

Voltaire și epigonii lui în Europă.

(Continuare dein Nr. 18).

În totu decursul seculului alu optu-spredecece cultură și ideile franceze au avut ună influență de totu mare, ba potem dice, că extraordinaria asupra culturii și ideilor dominante în întreaga Europă. Franța, și în specie Parisul au fost în decursul seculului acestuia universitatea de cultură, la care studiă Europă întreaga. De unde și pot omul întipui, ce influență mare va fi avut Voltaire cu ideile și opurile lui asupra Europei întregi, după ce în el eră așa de mult personificată și intrupată totă cultură franceză a seculului trecut,

si dupa ce prin petrecerile sale cele indelungate in Oland'a, Elveti'a, Germani'a, si Angli'a si prin relatiunile sale cele intime cu curtea si nobilimea cea inalta rusésca numai prin scrieri, ci si in persona a potutu semená prin Europ'a ideile cele rele si destructive.

Sementi'a aruncata de elu o vedemu mai antaiu prindiendu radecini preste canalu in Angli'a, de unde a fostu primitu si elu primulul impulsu la desvoltarea filosofiei sale deistice, pre care asia de multu s'a fostu silitu se o impamentenésca si in Franci'a. Candu apareá ver unu opu de alu lui, atunci faceá totu posibilulu, cá acel'a se fia câtu mai in graba cunoscutu in Angli'a deca nu in originalu, atunci celu pucinu in versiune. Naturelulu celu seriosu si profundu alu Anglesului inse nu erá tare susceptibilu pentru satirele si umorulu francesu, si direptiunea cea basata numai pre esperiantia, ce o a fostu luat filosofia anglesa pre terenulu moralei, a politicei si a religiunei nu poteá suferi declamatiunile si pomp'a de frase, ce o intempiná in opușile si scrierile poetulu francesu. Din care cauza spiritulu lui Voltaire nu a produsu in Angli'a nice pre departe atâte si atari fructe, precumu a doritu si asteptatu elu. La aceste se mai adauge si impregiurarea ace'a, cá in urm'a pusetiunei inimice facia cu Angli'a, ce o au fostu luat revolutiunarii francesi si imperiulu lui Napoleonu I, in Angli'a s'a nascutu un'a reactiune ore careva facia cu spiritulu, cultur'a si ideile francese si in specie ale lui Voltaire.

Cu tote aceste inse influinti'a lui Voltaire asupr'a literaturai si culturai anglese nu este neinsemnata. Cá si in Franci'a, Deismulu lui Voltaire s'a desvoltatu in Angli'a pana la materialismulu celu mai gretiosu. Filosofia morala si de statu a Anglesiloru Bentham, Malthus, Ricardos si Stuart Mill nu este altu ceva decâtu consecinti'a funesta a filosofiei voltairiane. Hipotes'a lui Darwin despre omu cá descendente alu moimeloru nu este altu ceva decâtu detaiulu ideiloru fisece voltairiane depuse in *dictionaire philosophique* alui Voltaire, éra istoricii Buckle si Lecky intrebuintiaru tota eruditiunea si talentulu celu mare spre a justificá ideile lui Voltaire si pre terenulu istoricu.

Totu pre asemene cale a mersu in Angli'a si literatur'a frumoasa, in câtu a fostu infectata de ideile voltairiane. Inaintea lui Voltaire art'a poesiei nu este chiamata a produce lucruri multu mai frumoase decâtu cum se afla ele in natura, ma de acele, de cari natur'a nice nu este in stare a produce, fienducá suntu prea inalte pentru ea, ci inaintea lui Voltaire art'a poesiei este chiamata numai a decopiá natur'a chiaru si atunci candu ea este respingutoria. Forte bine au numitu Grecii celi fini in judecata art'a poesiei: ποιήσις = facere fienducá poetulu produce un'a lume noua, una lume ideala, ce in natura nu o afla omulu nicairi. Pentru Voltaire inse poesi'a nu este un'a: facere, ci un'a simpla decopiere, si poetulu nu unu concepistu, ci unu simplu copistu, care decopieza pre hârtia cartea cea mare a naturei. Si este infricosiatu modulu, cum unii poeti anglesi au imitatu in privinti'a acést'a pre Voltaire. Amintimu deintre acestia pre Toma Moore si Walter Savage. Punctulu de

culminatiune inse l'au ajunsu poesi'a acést'a naturalistica in Lord Byron. Pasiunile omenesce, ce le descrie poetulu acest'a inzestratu altumintrele de Domnediu cu unu talentu tare profundu si avutu, trecu tote marginile, cá si escesele, a caroru sclavu a fostu mai tota vietia. Cu totulu strainu de ori-ce idea religiosa, fora nice un'a consideratiune in batujocorirea credintiei si a onorei, nesaturatu in delicii carnali, sare in scrierile sale cá nebuuu dela ilaritatea cea mai escesiva la melancoli'a cea mai intunecata, fora de a avé nice un'a idea conducutoria, nice unu idealu constantu, decátu launele cele suverane ale sale, carora inse in modu seducatoriu li seiu dá aparinti'a sf coloritulu filantropiei, care pote duce in retacire chiaru asia usioru pre barbatiu celi mai buni, precumu duce si farmeca pre femeile delicate cu suflarea cea ideala a carnalismului seu.

Se ne intorcemu inse de dincoló de canalu éراسي in continentu, se vedemu influinti'a cea mare alui Voltaire asupr'a natiunei celei „filosofice“ Germane.

In ori ce istoria a literaturii germane afla omulu espusa cá unu ce neresturnabilu ide'a, cá filosoff'a moderna germana este unu productu curatu nationalu germanu cá si protestantismulu, din care s'a nascutu. Ma se si amintesce cu superbia filosoff'a acést'a facia cu levitatea francesca. Iubirea nationala inse i impiedeca pre celi mai multi literati germani a cunosce in lucrulu acest'a adeverulu. Cáce in fapta nu se poftesce multa cunoscintia si cugetare spre a vedé si a se convinge omulu, cá tota filosoff'a lui Kant — toti cari au urmatu dupa elu, au fostu numai continuatori ai lui — nu este altu ceva decátu un'a consecintia funesta a deismului, sensualismului si scepticismului francesu incarnatu in Voltaire. Nu este altu ceva Kant, decátu Voltaire celu germanu, care prinde ideile lui Voltaire celu francesu, le pune sub cutitulu anatomicu, crépa perulu in diece si ce'a ce a fostu in Voltaire placutu si atragatoriu in forma preface in subtilitati si distinctiuni uscate si ostenitorie si pentru omulu celu mai dedatu la cugetare filosofea.

Acelasi spiritu este in Kant cá si in Voltaire, numai in Voltaire este imbracatu in costumulu celu elegantu si simpaticu francesu, in fracu si in cilindru, ce atrage si farmeca pre privitori cu eleganti'a si cu gustulu, precându in Kant este imbracatu in costumulu greoiu germanu cu coperisiulu greu pre capu si cu mantau'a cea lunga, ce se taraie dupa elu. Bonhomí'a lui Voltaire se preface la Kant in un'a uscatiune splendida, umorulu in seriositatea celui judecatu la morte, éra melodi'a sirenica in cantecculu cobitoriu alu unei buhe de noptea; inse pentru ace'a acel'a-si spiritu este in ambii.

Deca in Voltaire nu ar' fi cadiautu filosofea francesca dela credintia, nice odata nu ar' fi cadiautu nice cea germana, atátu de mare a fostu influinti'a aceleia asupr'a acesteia.

Fora Domnedieu este un'a, si fora de Domnedieu este cealalta; inimica neimpacata a basericeii si a ori ce religiune positiva este un'a cá si cealalta. Deosebirea jace numai in ace'a, cá cea francesca alui Voltaire captivéza cu frumseti'a formei, pre candu cea germana este lipsita si de acést'a.

Totu asia stă lucrulu si cu literatur'a frumoasă germană. Spiritulu lui Voltaire lu observeza omulu prin toti beletristii si poetii germani, de-si nu in toti in ace'a forma, inse de totu nu s'au potutu liberá de elu chiaru nice suflete asia blande cá Schiller. Astufeliu pote nice unulu nu este asia tare si asia afundu infectatu de spiritulu acest'a cá Lessing, desi nice unulu nu s'a silitu asia multu a fi originalu cá elu, si desi nice unulu nu a debachatu asia multu in contr'a ideiloru franceze cá elu. Inca la 1751 traduse Lessing din comisiunea lui Voltaire scrierile cele mai micutie istorice ale acestuia. In prevorbirea traductiunei acesteia se desvelesce Lessing cá unu Voltaire, ce vorbesce si serie in limb'a germană; ére in dram'a cea pretinsa de modelu alui Lessing intitulata: Nathan intieptulu, este Voltairianismulu asia de negru, cá si in ori si care opu a magistrului.

Ceva mai pucinu cá Lessing este infectatu Goethe „marele poetu germanu“ de ideile Voltairiane, inse totusi destulu, pentrucá in scrierile lui se observeze omulu usioru urmele fatali ale spiritului celui reu alui Voltaire. Este spiritulu lui Voltaire pentru toti aceia, pre acaroru sufletu s'a lasatu, cá si brum'a pentru plante, care desi nu se vede decátu scurtu tempu, totusi urmele ei se cunosc tare indelungatu in uscatiunea, ce o lasa pre ele. Desi Goethe tare de multe ori erá forte aproape cu cugetulu de crestinismu si in specie de manifestarea lui cea mai curata, de baserie'a catolica, totusi cá si cum ar' fi fostu sub unu blastemu óre care, curundu dupa ace'a cade érași in idcile religioase ale lui Voltaire. Asia „Prometheus“ alui Goethe semena cá ou cu ou cu „Mahomedulu“ lui Voltaire. Ide'a imnului din „Wilhelm Meister“ alui Goethe, care la multi li place asia tare, este un'a idea curatu Voltairiana, si pre langa tota frumseti'a formei, ea este un'a blasfemia din cele mai urite. Astufeliu Voltaire dice despre Domnedieu:

„afin de nous mieux avilir,
 „il nous donna de cœurs coupables,
 „pour avoir droit de nous punir
 „il nous fit aimer le plaisir ¹⁾.

Goethe dice despre „poterile ceresci“:

„Ihr führt in's Leben uns hinein,
 „Ihr laszt den Armen schuldig werden,
 „Dann überlaszt Ihr ihn der Pein,
 „Denn alle Schuld rächt sich auf Erden“ ²⁾.

Cine nu vede aici asemenarea de idei cea mai mare posibilă?

Mai departe cá Goethe este Schiller celu blandu de filosofulu si poetulu francesu. Idealismulu si aventulu lui celu moralu lu redica susu preste nivoulu

¹⁾ Pentrucá se ne pota indiosí mai bine, ni dede un'a inima culpabila, si pentrucá se aiba dreptu de a ne pedepsi, ne a facutu, se iubimu placerea.

²⁾ Voi ne conduceti in victia; voi lasati pre celu miseru se devina culpabilu, apoi lu lasati necasului, fienducá tota culp'a se resbuna inca pre pamentu.

materialismului si ateismului si direptiunea lui cea romantica l'a dusu tare aproape de crestianismu. Veninulu lui Voltaire inse totusi se observeza si in scrierile lui. Scenele monastiresci cele scandalose din dram'a lui „die Räuber“ suntu luate din poem'a cea frivola alui Voltaire intitulata „la Pucelle“. In Dram'a lui Schiller intitulata: „Don Carlos“, afla omulu aceasi ura facia cu statulu preotiescu cá si, in Voltaire, éra poem'a lui: „die Götter Griechenlands“ este tota in spiritulu Patriarcului din Ferney.

Pre la inceputulu secululu acestuia cultulu si imitatiunea lui Voltaire a fostu inceputu a se miciorá in catuva in Germani'a. Inse curundu dupa ace'a cultulu acest'a erupse de nou, câtu Heine, unulu din celi mai lirici poeti germani, potu mori cu cuvintele Voltairiane in gura: *fiti linisciti, cá Domnedieu me va ierta, fenducá acést'a este maiestri'a lui!* (Va urmá).

Congrese basericesci.

Se insiela cine cugeta, cá voimu se vorbimu despre congrese basericesci in sensulu acel'a, in care se ia de comunu la noi, va se dca in sensulu celu calvinescu, cá si cum amu voi se vorbimu despre ceva congresu basericescu prevediutu cu jurisdictiune sacra in baserica. Nu despre atari congrese voimu noi se vorbimu cu ocasiunea acést'a. In baseric'a nostra atari congrese s'aru poté tiené numai pentru regularea si administrarea lucrurilor temporali ale basericei. Ci congresele, despre cari voimu se vorbimu suntu cu totulu altele. Anume congrese tienute nu pre bas'a unei legi basericesci, ci congrese tienute in modu spontaneu, de buna voia, spre a veni in ajutoriu turmei cuventatorie si pastoriloru basericei in aceste tempuri grele.

S'a disu de multe ori cu forte multu dreptu, cá din Franci'a dela nobil'a natiune francesca au esftu tote ideile cele bune. Nu este scopulu si chiamarea nostra a ne ocupá cu ideile politice si de alta categoria, ce au esitu din Franci'a. Cumcá idei salutarie pentru baserica au esitu tare multe din Franci'a pre langa tote pecatele ei, este unu lucru necontestabilu.

Astufeliu vediendu nobil'a natiune francesca cum rationalismulu cresce in Europ'a din dt ce merge si ia dimensiuni totu mai infricosiate, rationalismulu acel'a, care néga si-si bate jocu de totu ce trece preste poterile mintei omenesci, si mai cu sema de tote misteriele crestine, numai decátu a venitu la cugetulu de a infientiá una socitate estinsa preste tota lumea catolica, acarei chiamare se fia a tiené in membrii ei viu respectulu si adoratiunea facia cu misteriele santei baserici. Éra in specie dupa-ce inimicii basericei si a religiunei crestine formaseru inca mai inainte una societate diabolica, acarei membrii se obligaseru, cumcá, nice unulu nu va voi in or'a mortei se primésca santele sacraminte ale moribundiloru, asiá nobil'a natiune francesca aflá cu cale si tare nimeritu dintre tote misteriele crestine a alege augustissimulu si profundulu misteriu alu Santei Eucharistie, la a carei adoratiune se se oblege toti membrii socie-

tatei. Din care cauza societatea a capetat numele de societate eucharistica, si scopulu ei principalu este latirea cultului si a adoratiunei Santei Eucharistic. Societatea tiene in totu anulu congrese in cetatile mai insemnate din Franci'a, Belgi'a si Elveti'a. In anulu acest'a congresulu s'a tienutu in Elveti'a, si la elu au luat parte multi barbati catolici laici si clerici din mai tote tierile Europei si s'au si luat diverse mesurigi bunose pentru latirea cultului santului si inaltului acestuia misteriu. Cu deosebire s'a pusu pondu pre ace'a, cá copiii inca din cea mai frageda etate se se dedé la adoratiunea misterifului acestuia inaltu, in care sunt ascunsi toti tesaurii gratiei domnedieesci.

Altu congresu l'au tienutu juristii catolici din Franci'a pre la capetulu lui Septembrie in Lyon. Scopulu congresului acestuia a fostu sfatuirea colegiala, cum s'ar' poté lucrá in acolo, cá legislatiunea moderna europeana cadiuta cu totulu dela principiile crestine se pota recapatá éراسi spiritulu crestinu, éra de alta parte sfatuirea, cum s'ar' poté ajutá bisericeei pre terenulu dreptului, candu ea este atacata. La congresu au luat parte elit'a juristiloru din Franci'a, si cu deosebire a advocatiloru, cari pote nicairi pre pamentu nu suntu asiá respectati cá in Franci'a, si acést'a de una parte pentru soliditatea caracterului loru, éra de alta parte, pentru-cá suntu crestini catolici nunumai cu numele ci si cu fapt'a. Ma la congresulu acest'a au luat parte juristi catolici din mai tote tierile Europei, precumu Germani'a, Itali'a, Spani'a, Angli'a si Austro-Ungari'a, careia din urma i s'a facutu onorea, cá vicepresedintele a fostu alesu din juristii ei.

Pre calca acést'a lucra pentru idealulu santei bisericee elemintele laice in tierile cele culte, si nu se tanguescu in continuu cá la noi, cá li este inchisu totu terenulu de activitate. Domne! cátu ar' poté lucrá si la noi elementulu laicu spre ajungerea idealulu crestinu bisericescu in poporulu nostru celu remasu. Lucru este in adeveru multu la noi, inse lucratori pucini, cátu la noi se implinesce dis'a Mantuitoriului: „*éta secerisiulu este multu si lucratori pucini*“. Candu vomu ajunge noi, cá se scimu baremu imitá in acést'a privintia pre poporele culte?

Literatura.

In dilele trecute ni veni una noua foia bisericesca intitulata: Revist'a catolica sub Directoratulu Domnului Dr. Vasiliu Lucaciu. Foi'a este de caracteru pronunciatu greco-catolicu. In numerulu primu aduce imaginea si biograff'a Santiei Sale Pontificelui gloriosissimu regnante in presente Leonu XIII. si pre langa ace'a mai multi articlii instructivi. Ese odata pre luna si pretiulu e 6 fl. anuali. Noi dorimu noulu organu din inima viitoriu cátu mai frumosu, desi de dupa esperintele facute cu indolinti'a literaria a forte multi din clerulu nostru, cu dorere trebue se marturisimu, cá nu potemu prognosticá ceva viitoriu frumosu la nice una intreprindere literaria de ale nostre.